

פרשת ואלה שמות

כ"ג

כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי (כ"ג, ה).

פירש"י כלומר עם לבן הרשע גרתי ומרי"ג / מנות שמרתי ולא למדתי ממעשיו
 הרעים, י"ל דהרמזים בפ"ו מהל' דעוה ה"א / כתב דרך ברייתו של אדם להיות נמשך
 בדעותיו וזממשיו אחר רעיו וחזיריו נוהג / כמנהגו אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם להתחבר
 ללדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד / ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים
 בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה / אמר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים
 וירוע עכ"ל, ולפי"ו הו"ל ליעקב להיות מושפע / מלבן וללמוד מעשיו הרעים, אכן הרמז"ס
 כתב דרך ברייתו של אדם, ר"ל שזה מטבע / האדם להיות נמשך אחר רעיו וחזיריו וכו"כ
 ר' יוחס ז"ל בח"צ מדעת חכמה ומוסר / סימן פ"ט יעו"ש. והנה המהר"ל בדרך
 החיים פ"ה מאבות מ"ג ביאר שהאבות לא / היו אנשים טובעיים רק אנשים אלקיים ולפיכך
 כל האבות נתנסו כי כל לשון נסיון מלשון נס / ששם שהנס הוא בלתי טובע כי הנסיון הוא
 בלתי טובע כי אם אין המנוסה נוהג שלא / טובע אינו יכול לעמוד בנסיון כי אין הטבע

1
כ"ג
ג' א'

משגיח עליו בהשגחה פרטית שלא כדרך / הטבע ועושה נסים נסמרים עבורו להגילו מן
 המות ולכך אין לו להפחד ממנו שעשוי לא / יוכל לעשות לו מאומה.

2
כ"ג

1 I have sojourned with Laban. Jacob was taken away from his parental home and experienced a long night of darkness, misery, and distress. He was burdened with the mission of proving to the world that the covenantal community was capable of practicing Abraham's unique moral code, by living a lifestyle of saintliness—not only in the Promised Land, but in exile, far from the hills and valleys of Hebron and Shechem. ע"ם לבן גרתי. I have sojourned with Laban, yet I observed the 613 mitzvos (Rashi). Jacob stayed with Laban for twenty years, enough time to settle down and become a citizen of Haran and to consider himself a veteran resident of Haran. He should have said, ע"ם לבן ישבתי, I have settled with Laban, but he said גרתי, sojourned; he felt a stranger in Haran, the way his son Joseph later felt a stranger in Egypt. He had not assimilated; he had not integrated himself into Laban's society and community; he had not accepted their morals, their code of ethics, or their lifestyle. He sojourned in Haran for a long time, yet he preserved his moral religious identity: his commitment to the God of Abraham, his commitment to the way of life that the God of Abraham sanctioned, his commitment to the Promised Land. All those commitments, and many more, were not affected at all. Jacob was as dedicated at the end of his twenty years of servitude in Laban's house as he was that first night he spent on the cold stones in Beth-El when he pledged, the Lord will be my God (28:21). At the completion of his sojourn in Haran, the angel of God revealed himself to Jacob: I am the God of Beth-El, where you anointed a monument, where you pronounced to Me a vow (31:13). In other words, you remained loyal to your spiritual heritage and faith in Me.

2 Joseph was burdened with a similar task; he again had to prove that Abraham's covenant could be practiced outside the Promised Land, that the moral laws are not contingent upon geography and chronology. The difference between Jacob's and Joseph's assignments is a dual one. First, Jacob had to prove that the Torah is realizable in poverty and oppression, that the immigrant—no matter how hard he has to work for a livelihood, no matter how poor and oppressed—is capable, if he makes up his mind, to give devotion and loyalty to his ancestral tradition. Joseph's mission was to demonstrate that enormous success, unlimited riches, admiration, prominence, and power are not in conflict with a saintly covenantal life. The immigrant, no matter what his destiny turns out to be—glorious success or miserable failure—can, if he possesses the heroic quality of either Jacob or

1

Joseph, attend to his commitment.

Second, Jacob had to manifest his heroic quality in a backward country. Haran was a pastoral camp. Joseph demonstrated his heroic action in the most advanced civilization of antiquity, Egypt. (Days of Deliverance, pp. 162-163)

3
ע

ויצו אותם לאמר וכו' כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד
עתה (לב:ה)

4
שם ה'ט'ג
ד'ה

1 ברש"י לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות
אביך שברכני הוה גביר לאביך שהרי לא נתקיימה בי. ד"א גרתי
בגמטריא תרי"ג כלומר עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי
ממעשיו הרעים עכ"ל ולכאורה הם שני פירושים הסותרים זה את זה אלא
דבבר פירשו המפרשים דהא דשלה יעקב מלאכים אל עשו אחיו ופרש"י
מלאכים ממש ולמה לא הי' מספיק לשלוח שלוחים סתם ולא מלאכים
ממש היינו משום דהי' צריך בשליחות זו לדבר בסגנון של שני אנפין
שדוקא מלאכים יכולים בזה לדבר מצד אחד דברי פיוס שאינך כדאי
לשנוא אותי על הברכות שלא נתקיימו ומצד שני דברי מלחמה ותקיפות
דאף אם נעשה שלו' אינו אלא בתנאי שלא יפריע לי בקיום תרי"ג מצות
11 לכומו שקיימתי בבית לבן הארמי ואינו ירא ממך וזהו ענין לדורון
ולמלחמה. אבל מ"מ אפשר לפרש דשני הפירושים של רש"י אינם סותרים
אלא להיפך מסייעים זה לזה.

וביאור הדברים הנו דרוקא מי שהוא מוכן להשאר כגר בארץ והינו שלא
להיות אדוק ומקושר לתענוגי העוה"ז אלא רק מה שהוא צריך
כדי חייו רק אדם כזה שייך בו לקיים תרי"ג מצות גם בבית לבן ובסביבה
על מגושים וזהו דברי רש"י דלא נעשתי שר וחשוב אלא גר אנכי שאינני
מעונין בתאוות גשמיות ובברכות כמו שאתה מבין אותם אלא דוקא במה
ששייך לרוחניות ולעוה"ב ולכן הי' לי אפשרות לקיים תרי"ג מצות גם
בבית לבן, וע"ז הוסיף ויהי לו שור וחמור צאן ועבד ושפחה דפירש
במדרש דשור זה יוסף דנאמר בכור שורו הדר לו בהם עמים ינגח יחדיו
אפסי ארץ וחמור זה יששכר שנאמר יששכר חמור גרם ופרשו בגמ' נדה
דנולד ע"י החמור, וזהו כעין מה שאמרו (ב"ק יז:): א"ר יוחנן בשם רשב"י
אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור דכל העוסק בתורה
וקגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים עיי"ש דיוסף כלכל את אחיו וכל העולם
ועסק בגמ"ח ויששכר הוא שבט של יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה
ישראל, וזהו שליחות המלאכים לדבר בסגנון כזה שיבין עשו דהם שני
עלמנות ואין יעקב צריך לברכות שהוא רודף אחריהם, והנה להלן בסוף
הפרשה נאמר אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ וכל הפרשה מונה
התולדות כדי להגיע לתמנע וזה שבחו של אברהם כמבואר ברש"י
שרוצים דוקא להתחבר לזרעו ולמשפחתו אפילו בתור פילגש, אבל מה
שאמר הכתוב יושבי הארץ אין לו ביאור, ולכן פרש"י מהגמרא (שבת פה)
שהיו בקיאים בישובה של הארץ מלא קנה זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים
שהיו טועמין ויודעין איזו נטיעה ראוי' לה עכ"ל וזהו ענין עמוק דישיבי
הארץ היינו הכח להכיר כל חלק מן הארץ למה הוא מוכשר ביותר זה
שייך לבני שעיר וא"כ אם על ישראל נאמר אשרי יושבי ביתך א"כ גם
עליהם נאמר דהם יודעים מה הוא העיקר בבית הגדול והנורא של ביהמ"ק
ולא להיות משוקע בעיני גשמיות אלא להיות מיושבי ביתך.

11

21

26

31

36

בין צדיק לרשע

ויירא יעקב מאד ויצר לו (לב:ה)

אומרים חז"ל שיעקב פחד בשביל שני דברים, שעשו קים כיבוד אב ואם

5
37
סוף

2

ע"ע (6)

ויעבר את אשר לו (לב, כח)

נלמד מיעקב אבינו, שבעוד שהיה אחוז מיראת עשו השתדל מתחילה להציל ממונו שלא יפול בידי עשו, כדכתיב ויעבר את אשר לו, ופירש רש"י בשם המדרש: הבהמה והמיטלטלין, עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן, עכ"ל. והוא פלא, איך היה אפשר לו להעביר בשתי ידיו עשירות גדולה כזו שהיתה אז ליעקב, עיין בשל"ה ופרשת ויצא לח שהביא מדרש, דהמחנה ששלח לעשו היתה עשויה מששים ריבוא עדרים, והיה נצרך לזה ששים ריבוא כלבים, כלב אחד לעדר אחד, ובודאי שנשאר לו יותר מזה. ואיך היה אפשר לו להעביר כל זה בשתי ידיו, ע"י שנתן רגלו אחת בצד זה, ורגלו האחרת בצד שני, ועשה עצמו כגשר, וגם למה היה נצרך לזה, הלא היו לו כמה מעברות להעביר עליהם רכוש, עיין רשב"ם [שם].

אך נראה, דרמזו בזה מוסר השכל לנו זרע יעקב, שממנו נלמד וכן נעשה. וכבר מובא מגדולי קדמונים שכל המאורעות של האבות נרמזו לבניהם אחריהם. כי נתבונן נא במעשה יעקב שעמד במלחמה עם עשו אחיו, ובתחילה עוד לא נודע מי ינצח ומי יצא מן המלחמה מנוצח. על כן, קודם כל נתן לבו לדאוג לממונו שרכש ביגיע כפיו,

שלא יפול בידי עשו. ובאמת, עלה בידו להעביר ממונו מפני עשו ולהצילו מידו. והמדרש גילה לנו הסיבה והטעם שעלה בידו להציל ממונו ממנו - דיעקב תמיד עשה עצמו כגשר, דלגשר יש שתי רגלים, רגל אחת משפת נהר זה, ורגל שניה מהשפה השניה. וכן יעקב אבינו, תמיד עמד ברגל אחת בשפת עבר הנהר שהיתה ארץ ישראל, וברגלו השניה עמד בצד שעמד עשו אחיו, וזה גרם לו שהעביר כל רכושו לארץ ישראל, והצילו שלא יפול בידי עשו. ומעולם לא עמד יעקב אבינו בצד שעמד בו עשו בשני רגליו, אלא בחד כרעא היה עומד בעבר השני שהיא ארץ ישראל, ובכרעא השניה היה עומד באויר ארץ טמאה, על כן עלה בידו ליטול מכאן ולהניח כאן. אבל אם היה עומד תמיד בשתי רגליו בארצו של עשו, אז לא היה עולה בידו להציל את ממונו ורכושו שלא יפלו בידי עשו. וזה מודיענו המדרש ורש"י כמה שכתבו עשה עצמו כגשר רצונם לומר, כל ימיו היה כגשר, אשר ברגלו האחת עמד בארץ ישראל, וראשו ולבו היו שם להעביר ממונו לשם, וכן גם עלה בידו.

כן אנחנו בניו, אלמלא היינו עומדים בראשינו ובלבנו פה בארצות הגולה בשתי רגלנו עד ששכחנו לגמרי מארצנו הקדושה, אז לא היה ממונינו נופל בידי עשו. אוי נא לנו על ממן ישראל שבארצות אירופה, שנפל בידי עשו, כמה היינו יכולים לפרות ולבנות ארמתנו הקדושה בממן זה. וכל זה

ומצות ישוב ארץ ישראל. נורא הדבר, על עשו אומרים חז"ל כפ' תולדות (כ"ה פסוק כ"ט) והוא עיף שהמש עבירות עבר באותו יום מהממורות ביותר. יעקב אבינו איש תם יושב אהלים מפקד מעשו שיש לו מצות ישוב ארץ ישראל, אעפ"י שעשו הרשע בודאי לא התכוון לשם מצוה ולא עשה לשמה בכל זאת פחד יעקב.

רואים מזה מה זה קדושת ארץ ישראל אעפ"י שעל פי שכל אנחנו לא מבינים את זה מוכרחים לומר שקדושת ארץ ישראל משפיעה אף על החוטא הגדול ביותר במידת מה בנשמתו. אבל יכול להיות זהו דוקא מי שחוטא רק מחמת תאוה אבל הוא מאמין באלקי ישראל, כי עשיו הי' מאמין גדול, לא רק באלקי ישראל אלא הי' מאמין גדול בחכמים, כששמע שיעקב לקח ממנו הברכות של אביו כתוב ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד ואח"כ כתוב וישא עשו קולו ויבך וחז"ל אומרים בשביל הרמעות של עשו אנחנו בגלות. א"כ זה ראי' שהרמעות שלו היו רמעות של אמונה, שהאמין כאמונה שלמה בברכות של אביו, כאילו יעקב לקח ממש הרגן והתירוש.

עוד אפשר ללמוד מכאן, כי איש המעלה אם רואה באדם איהו מעלה ולו אין המעלה הוואת אעפ"י שלו יש הרבה יותר מעלות אחרות, הוא נכנע וחולק לו כבוד גדול ומפקד ממנו. וההבדל בין איש המעלה לאיש הפשוט, שאיש המעלה תמיד מחפש למצוא המעלה שיש בחברו ולומד ממנו כמו שכותב הרמב"ן באגרת לבנו לכל אדם אשר תראה תמצא מעלה, שאין בך, לכן תכניע עצמך לפני כל אחד ואחד. והובא כשנכתב הלבבות שער הכניעה פרק ו' וז"ל: ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד ואמרו לו תלמידיו כמה מסרחת נבלה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה ונתחרטו על מה שספרו בגנותה וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כ"ש באדם הי' עכ"ל. רואים מזה אפילו בנבלה של כלב מת מסרחת אפשר למצוא מעלה, ששיניה לבנים, א"כ אין פלא על יעקב אבינו שמצא מעלה שקיים עשו כיבוד אב ואם ומצות ישוב ארץ ישראל, מה שהוא לא קיים, התבטל לפני עשו ופחד ממנו. כך הוא הטבע של איש המעלה, כי על מעשיו הוא תמיד מפקד אולי עוד לא יצא ידי חובתו, אולי היתה פני' בזה, אולי לא התכוין לגמרי לשם שמים, תמיד הוא חושד בעצמו, אבל לחברו הוא להיפך, הוא רן אותו תמיד לכף זכות, שעושה הכל לשם שמים.

גרם לנו יען שעמדנו בשתי רגלנו בארצות הגולה, ובטחנו מאד על ישיבתנו בגלות, והסחנו דעתנו מארצנו ונחלתנו. ולא עשינו כמו שעשה יעקב אבינו, שלא עמד בגולה אלא רק ברגל אחת, וברגלו השניה עמד בארץ הקדושה, והיו עיניו ולבו שם, על כן לא שלטו זרים בממונו. אבל אנחנו לא עשינו כן, על כן הגענו למה שהגענו, וזה היה בעכרינו.

ע"ע
ע"ע

Lesson 8
in Leadership

I Be Thyself

I have often argued that the episode in which the Jewish people acquired its name - when Jacob wrestled with an unnamed adversary at night and received the name Israel, as we saw earlier - is essential to an understanding of what it is to be a Jew. I argue here that it is equally critical to understanding what it is to lead.

There are several theories as to the identity of "the man" who wrestled with the patriarch that night. The Torah calls him a man. The prophet Hosea calls him an angel (Hos. 12:4-5). The sages say it was Samael, guardian angel of Esau and a force for evil.¹ Jacob himself was convinced it was God. "Jacob called the place Peniel, saying, 'It is because I saw God face to face, and yet my life was spared'" (Gen. 32:31).

My argument is that we can only understand the passage against the entire background of Jacob's life. Jacob was born holding onto Esau's heel. He bought Esau's birthright. He stole Esau's blessing. When his blind father asked him who he was, he replied, "I am Esau your firstborn" (Gen. 27:19). Jacob was the child who wanted to be Esau.

3)

Why? Because Esau was the elder. Because Esau was strong, physically mature, a hunter. Above all, because Esau was his father's favourite; Isaac, who had a taste for wild game, loved Esau, but Rebecca loved Jacob" (Gen. 25:28). Jacob is the paradigm of what the French literary theorist and anthropologist Rene Girard called *mimetic desire*, meaning, we want what someone else wants, because we want to be that someone else.² The result is tension between Jacob and Esau. This tension rises to an unbearable intensity when Esau discovers that Jacob has taken the blessing Isaac had reserved for him, and vows to kill Jacob when Isaac is no longer alive.

Jacob flees to Laban where he encounters more conflict; he is on his way home when he hears that Esau is coming to meet him with a force of four hundred men. In an unusually strong description of emotion the Torah tells us that Jacob was "very frightened and distressed" (Gen. 32:7) - frightened, no doubt, that Esau would try to kill him, and perhaps distressed that his brother's animosity was not without cause.

Jacob had indeed wronged his brother, as we saw earlier. Isaac says to Esau, "Your brother came deceitfully and took your blessing" (Gen. 27:35). Centuries later, the prophet Hosea says, "The Lord has a charge to bring against Judah; he will punish Jacob according to his ways and repay him according to his deeds. In the womb he grasped his brother's heel; as a man he struggled with God" (Hos. 12:3-4). Jeremiah uses the name Jacob to mean someone who practises deception: "Beware of your friends; do not trust anyone in your clan; for every one of them is a deceiver [*akov Yaakov*], and every friend a slanderer" (Jer. 9:3).

As long as Jacob sought to be Esau there was tension, conflict, rivalry. Esau felt cheated; Jacob felt fear. That night, about to meet Esau again after an absence of twenty-two years, Jacob wrestles with himself; finally, he throws off the image of Esau, the person he wants to be, which he has carried with him all these years. This is the critical moment in Jacob's life. From now on, he is content to be himself. And it is only when we stop wanting to be someone else (in Shakespeare's words, "desiring this man's art, and that man's scope, With what I most enjoy contented least")³ that we can be at peace with ourselves and with the world.

2. Rene Girard, *Violence and the Sacred* (London: Athlone Press, 1988).
 3. Shakespeare, "Sonnet 29."

pe 9

This is one of the great challenges of leadership. It is all too easy for a leader to pursue popularity by being what people want him or her to be - a liberal to liberals, a conservative to conservatives, taking decisions that win temporary acclaim rather than flowing from principle and conviction. Presidential adviser David Gergen wrote about Bill Clinton that he "isn't exactly sure who he is yet and tries to define himself by how well others like him. That leads him into all sorts of contradictions, and the view by others that he seems a constant mixture of strengths and weaknesses."⁴

Leaders sometimes try to "hold the team together" by saying different things to different people, but eventually these contradictions become clear - especially in the total transparency that modern media imposes - and the result is that the leader appears to lack integrity. People no longer trust his or her remarks. There is a loss of confidence and authority that may take a long time to restore. The leader may find that his or her position has become untenable and may even be forced to resign. Few things make a leader more unpopular than the pursuit of popularity.

Great leaders have the courage to live with unpopularity. Lincoln was reviled and ridiculed during his lifetime. In 1864 the *New York Times* wrote of him: "He has been denounced without end as a perjurer, a usurper, a tyrant, a subverter of the Constitution, a destroyer of the liberties of his country, a reckless desperado, a heartless trifler over the last agonies of an expiring nation."⁵ Churchill, until he became prime minister during the Second World War, had been written off as a failure. After the war he was defeated in the 1945 general election. John F. Kennedy and Martin Luther King Jr. were assassinated. When Margaret Thatcher died, some people celebrated in the streets.

Jacob was not a leader; there was as yet no nation for him to lead. Yet the Torah goes to great lengths to give us an insight into his struggle for identity, because it was not his alone. It happens to most of us (the word *avot* used to describe Abraham, Isaac, and Jacob means not only

4. David Gergen, *Eyewitness to Power* (New York: Simon & Schuster, 2001), 328.
 5. Quoted in John Kane, *The Politics of Moral Capital* (Cambridge, England: Cambridge University Press, 2001), 71.

("fathers" or "patriarchs" but also "archetypes"). It is not easy to overcome the desire to be someone else, to want what they have, to be what they are. Most of us have such feelings from time to time. Girard argues that this has been the main source of conflict throughout history. It can take a lifetime of wrestling before we know who we are and relinquish the desire to be who we are not.

6 More than anyone else in Genesis, Jacob is surrounded by conflict: not just between himself and Esau, but between himself and Laban, between Rachel and Leah, and between his children, Joseph and his brothers. It is as if the Torah were telling us that so long as there is a conflict *within* us, there will be a conflict *around* us. We have to resolve the tension in ourselves before we can do so for others. We have to be at peace with ourselves before we can be at peace with the world.

That is what happens in this *parasha*. After his wrestling match with the stranger, Jacob undergoes a change of personality. He gives back to Esau the blessing he took from him. The previous day he had given him back the material blessing by sending him hundreds of goats, ewes, rams, camels, cows, bulls, and donkeys. Now he gives him back the blessing that said, "Be lord over your brothers, and may the sons of your mother bow down to you" (Gen. 27:29). Jacob bows down seven times to Esau. He calls Esau "My lord" (33:8), and himself "your servant" (33:5). He actually uses the word "blessing," though this fact is often obscured in translation. He says "Please take my blessing that has been brought to you" (33:11). The result is that the two brothers meet and part in peace.

24 People conflict. They have different interests, passions, desires, temperaments. Even if they did not, they would still conflict, as every parent knows. Children – and not just children – seek attention, and one cannot attend to everyone equally all the time. Managing the conflicts that affect every human group is the work of the leader – and if the leader is not sure of and confident in his or her identity, the conflicts will persist. Even if the leader sees himself as a peacemaker, the conflicts will still endure.

The only answer is to "know thyself." People must wrestle with themselves as Jacob did on that fateful night, throwing off the person they might like to be but are not; they must accept that some people will like them and what they stand for while others will not; they must understand that it is better to seek the respect of some than the popularity of all. This may involve a lifetime of struggle, but the outcome is an immense strength. No one is stronger than the person who knows who and what he is.

אין בתורה מילה מיותרת

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפְּחֹתָם לְמִקְמֹתָם בְּשֵׁמֹתָם (ל"ג מ)

1 מיסודות התורה, הידועים ומפורסמים אצל כל יהודי, שכל התורה שבידינו נתונה היא לנו מסיני ע"י משה רבינו עליו השלום, ואין בתורה שום מילה מיותרת או אות או קוצו של יו"ד שלא לצורך.

על מה שנאמר בפסוק: "והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו', את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה" (במדבר טו, ל), דרשו חז"ל (סנהדרין צט ע"ב): "זה מנשה בן חזקיה שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי, אמר: וכי לא היה לו למשה לכתוב אלא 'אחות לוטן תמנע', 'תמנע היתה פילגש לאליפז'."

והאמת שכבר אמרו חז"ל (עירובין כא ע"א) שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ של תורה תלי תלים של הלכות, הן בפשטותן של הדברים, ויותר ע"פ רמז דרש וסוד, וכל אות ואות היא מעיין דלא פסיק, שאפשר לדלות ממנו עד אין סוף ותכלית.

אם כן (11)
/1112

(8)

וכך כותב האור החיים הק' בפרשת נשא, וז"ל: "יש לך לדעת כי סדר תורתנו הקדושה ותיבותיה ואותיותיה ספורות מזוקקות, חצובות ממחצב קדוש ונורא נפלאים המה למכיר בהם, ויותר פליאות נעלמות מעין כל".

דברים אלו ידועים ומפורסמים אצל כל אחד משלומי אמוני ישראל.

הדברים אמורים על כל התורה, ובמיוחד על סוף פרשת השבוע כשמונה התורה את אלופי עשו ומלכי אדום, וידוע שבפרשה זו רמזים סודות עמוקים,

אשדי העומד על עומקם של דברים, להודיעך הודה והדרה של תורה, שאפילו ענין שנראה לכאורה מיותר ובלתי חשוב, בו הונחו סודות הבריאה, וכך כל חלקי התורה. וכבר ביקש דוד המלך ע"ה: "גל עיני והביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, יח).

|| אמנם מה שלא כ"כ ידוע, שהדברים אמורים באותה מידה גם לגבי דברי חז"ל הקדושים במשנה ובגמרא, שהם הם התורה שבע"פ המקובלת לנו מפי השי"ת מסיני, וכמו שכתב הצדיק הקדוש רבי זונדל מסלנט זצ"ל: "ושמעתי מפי קדשו אדמו"ר רשכבה"ג מוהר"ח ז"ל, אם יבוטל ח"ו דבר אחד מן הגמרא צריך ליחרב כל העולם". וזה לשון החזוןאיש זצ"ל באגרותיו (ח"א, טו): "משרשי האמונה, שכל הנאמר בגמרא בין במשנה בין בגמרא, בין בהלכה בין באגדה, הם הם הדברים שנתגלו לנו על ידי כח נבואי שהוא כח נשיקה של השכל הנאצל עם השכל המורכב בגוף".

12

ae

6